

مهسچىتىنىڭ ئالدىدا قەتلى قىلىدۇ . ئابدۇخالق ئۇيغۇر بويىنغا قىلىچ تەڭلەنگەندىمۇ دۈشىمەنگە باش ئەگمەي، باتۇرلارچە كۆكىرەك كېرىپ، خەنزۇچە، ئۇيغۇرچە يالقۇنلۇق نۇتوق سۆزلىيدۇ . بويىنغا قىلىچ ئۇرۇلغاندا « ياشىسۇن ئەركىنلىك! » ، « ياشىسۇن ئازادىق! » دەپ ياخىراق شۇئار توۋلۇپ قەھرىمانلارچە قۇربان بولىدۇ.

II

سۆھبەت

ئا: ئالىيە، دەرس توختاتىڭلارمۇ؟

ئە: ھەئە، توختاتىتۇق.

ئا: نەچچىنچى چىسلادا توختاتىڭلار؟

ئە: 12- چىسلادا، سىلەرچۇ؟

ئا: ئۇتكەن ھەپتىنىڭ 6- كۈنى. سىلەر ماتىماتىكىدىن قاچان ئىمтиهان بېرسىلەر؟

ئە: ئۇته.

ئا: نەچچىنچى چىسلا (دا) ماتىماتىكىدىن ئىمтиهان بېرسىلەر؟

ئە: 27- چىسلا (دا).

ئا: باشقۇ دەرسلەردىن ئىمтиهان بېرەمىسىلەر؟

ئە: يەنە « ئەدەبىيات » تىن ئىمтиهان بېرىمىز. سىلەر نېمە دەرسلەردىن ئىمтиهان بېرسىلەر؟

ئا: بىز تارىختىن، ئىنگىلىزچىدىن ئىمтиهان بېرىمىز. قاچان تەقىل قىلىسىلەر؟

ئە: 2- ئايىنىڭ 10- كۈنى. سىلەرچۇ؟

ئا: بىز 2- ئايىنىڭ 11- كۈنى تەقىل قىلىمىز.

بېڭى سۆز- ئىبارىلەر

Tarih	چىسلا
Cumartesi	شەنبە
Pazar	يەكشەنبە
Devrimci	ئىنقىلاپچى
Kalp	يۈرەك
yetenekli	تالانلىق
Tüccar	سۇدىگەر
Göre	نىسبەتەن
Okur yazarlık	ساقوات
Mescit	مېجىت

بولۇپ، 21 ياشلارغا كەلگەندە دىنىي مەكتەپتە ئوقۇپ، ئەرەپ، پارس تىللەرىنى ئۆگەنگەن ۋە كلاسسىك شائىرلارنىڭ ئەسەرلىرىنى ئوقۇشقا باشلىغان .

1916 - يىلى چوڭ دادىسى مىجىت حاجى سودا بىلەن روسييگە بارغاندا، ئۇمۇ بىلە بېرىپ، روسيينىڭ شەمەي (هازىرقى سەپىلاتىسىكى) شەھىرىدە رۇس تىل - يېزىقىنى ئۆگىنىدۇ . تۇرپانغا قايتىپ كەلگەندىن كېيىن يەنە تۇرپان يېڭى شەھەردىكى شۇتاڭغا كىرىپ خەنزو تىل يېزىقىنى ئۆگىنىدۇ ۋە ئەلا نەتىجە بىلەن مەكتەپنى تاماملايدۇ .

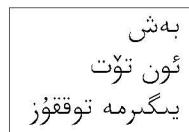
1923 - يىلى ئابدۇخالق ئۇيغۇر مەحسۇت مۇھىتى قاتارلىقلار بىلەن بىرگە 2 - قېتىم سوۋىت ئىتتىپاقغا بېرىپ، يەنە 3 يىل ئىلىم تەھسىل قىلىدۇ . بۇ جەرياندا ئۇ پۇشكىن، لېرمۇنتۇر، تولۇستۇر ۋە گۈركى ئەسەرلىرىنى ئوقۇپ رۇس ئەدەبىياتى بىلەن توپوشىدۇ . 1926 - يىلى ۋەتەنگە قايتىپ كېلىپلا يېڭىچە ئىلىم - پەننى تەرەغب قىلىپ، خەلقنى ئۇيغىتىش ئۇچۇن گېزىت ڙۇرناڭ نەشر قىلىشقا ھەرىكەتلەنىپ، تۇرپاندا باسما زاۋۇتى قۇرۇشنى تەشەببۇس قىلىدۇ . لېكىن ئەكسىيەتچى، سىلتارتىست ياك زىشىڭ ھۆكۈمىتى بۇنىڭغا بولقۇمايدۇ . شۇنىڭدىن كېيىن ئابدۇخالق ئۇيغۇر تۇرپان ئاستانىدىكى مەحسۇت مۇھىتى، پىچانىدىكى ئىسکەندەر خۇجا فاتارلىق كىشىلەر بىلەن 1927 - يىلى « ئاقارتىش ئۇيۇشىمىسى » نامىدا بىر مەرپەت جەمیيەت قۇرۇپ، ئىدائە تۆپلاب تۇرپان يېڭىشەھەر دېگەن كىشىنىڭ قورۇسىدا بىر يېڭى مەكتەپ، كېيىنكى يىلى يېڭىشەھەر ئاقسارايدا « ھۆرىيەت مەكتىپى »، كونا شەھەر جەنۇبىي قۇرۇققىدا يەنبر مەكتەپ ئاچىدۇ .

بۇ دەۋىرىدە ئابدۇخالق ئۇيغۇرنىڭ ئىجادىيەتىدە زور ئىلگىرىلەشلەر بولىدۇ . ئۇنىڭ شېئىرلىرىدىكى چوڭقۇر سىياسىي مەزمۇن، ئۆتكۈر ئىسيانكارلىق سادالىرى ھەتتا ئەينى دەۋىرىدىكى مۇستەبىت ھاكىمەتنى ئەندىشىگە سالىدۇ . ھۆكۈمەت ئۇنى شېئىر بېرىشتن، خەلقنى ئۇنىڭ شېئىرلىرىنى ئوقۇشتىن چەكلەيدۇ .

ئۇز غايىسى يولىدا تېز پۇكمەس روھقا ئىگە ئابدۇخالق ئۇيغۇر 1932 - يىلى 11 - ئايىدا « ئۇيغان »، « ئاچىل » دېگەن شېئىرلىرىنى ئاق رەختىكە چوڭ خەتلەنلىك قىلىپ يېزىپ، كۆچلارغا چاپلاپ، ئەكسىيەتچى ھۆكۈمەتنىڭ ھەيۋىسىگە تاقابىل تۇرىدۇ . 1932 - يىلى 12 - ئايىنىڭ بېشىدا تۇرپان ۋە قۇمۇلدا دېھقانلار زۇلۇمغا قارىشى قورالىق قوزغىلاڭ كۆتۈرىدۇ . قۇمۇل دېھقانلار قوزغىلىڭىنى باستۇرۇشقا بارغان شىڭ شىسىھى 1933 - يىلىنىڭ بېشىدا ئۇرۇمچىگە قايتىشىدا تۇرپانغا كەلگەندە ئابدۇخالق ئۇيغۇر ۋە ئۇنىڭ بىرقانچە سەبدىشىنى دېھقانلار قوزغىلىڭىنى مەنىۋى تەرغىباتچىسى دەپ قاراپ تۇقۇقۇن قىلىپ تۇرمىگە تاشلايدۇ . جاللات شىڭىشىسى 1933 - يىلى 3 - ئايىنىڭ 13 - كۈنى ئۇنى سەباشلىرى بىلەن قوشۇپ تۇرپان شەھەر قازىخانا

II

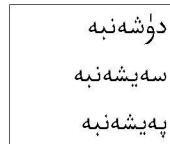
ئا: بۈگۈن ئايغا / چىسلاغا قانچە؟

ئە: بۈگۈن ئايغا \ چىسلاغا

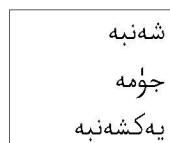
III

ئا: بۈگۈن كۈنگە نېمە؟

ئە: بۈگۈن كۈنگە

ئا: ئەته كۈنگە نېمە؟

ئە: ئەته كۈنگە

138

IV

چىسلا ھەپتىنىڭ نەچچىنچى كۈنى بولىدۇ؟

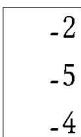
-7

-18

-26

ئا:

كۈنى بولىدۇ.

چىسلا ھەپتىنىڭ

-7

-18

-26

ئە:

تېكىست

I

ئۇيغۇر ۋوت يۈرەك شائىرى ىنسقلاپچى ئابدۇخالق ئۇيغۇر

تۇرپان شەھىرىدە سودىگەر ئائىلىسىدە تۇغۇلغان . ئۇنىڭ ئائىلىسى ئۆز دەۋرىگە نىسبەتنەن مەرىپەتلەك ئائىلە ئىدى . ئابدۇخالق ئۇيغۇر 5 يېشىدىلا ساۋادىنى چىقارغان